

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

9. Quod vis siue violentia in Actionibus voluntarijs non sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

trarium actum fuisset voluntas prior mutata. Sic etiam tempore definit voluntas, quia ab initio decernit quis, se certo quodam numero bona opera, & virtutis officia obire, quæ non nisi certo tempore præstari queunt. Vt si deliberet Titius decem aureorū eleemosynam dare decem pauperibus, qui sibi primi omnium occurrerint, huiusmodi voluntas finitur data eleemosyna decem primis pauperibus sibi obuijs. Quæres, quid sit dicendum, si Titius constituit ad certum templum pietatis causa progrediens erogare eleemosynam, studio & gratia charitatis in Deum, quibuscunque, quos in via obuios habuerit, egenis atque mendicis, ac deinde nihil actu cogitans de Deo, det Caio pauperi sibi primum occurrenti, naturali quadam pietate, & commiseratione commotus atque incitatus? Ait Altiſiodorensis, huiusmodi actum esse charitatis, & vitæ æternæ præmium Titium promereri, quia quod ex naturali pietate quadam, & charitate humana proficiscitur, nil impedit, quin etiam diuinæ charitatis impulsu, & imperio, adhuc virtute permanenti geratur. Est enim actus pietatis iuxta, & charitatis: pietatis quidem, actu, & expresse mouentis, charitatis verò vi, & potestate tantum, non actu imperantis. Quare ex Altiſiodorensi licet inferre, vt si Titius nunc sua omnia virtutis, & honestatis officia generaliter dirigat in Dei cultum, honorem, & amorem, vniuersa eius opera deinde ex honestate, & virtutis studio, & causa progenita in Dei cultum, & amorem referantur, donec Titius priorem voluntatem, & animum per actum contrarium deponat.

Cæterum Bonauentura docere aliter videtur: Primum enim ait, virtute voluntatem manere, quancumque initio operis quod geritur, adiuus; tunc enim licet per horam duret opus, & nihil de voluntate priori cogitetur, omnis pars operis subsecuti fieri virtute voluntatis præcedentis videtur, ait deinde, Quancumque incipit quis opus, quod refert in Deum, & deinde succedunt alia opera, ita sibi inuicem connexa, vt alia proficiant ex alijs, & omnia oriuntur ex primo, quoniam secundum, ex quo cætera nascuntur, ex primo proficiscitur; tunc voluntas primi operis virtute permanet in cæteris subsequenibus. Si tamen alia opera fiant, quæ non emanent ex primo; in eis voluntas primi non persistit, sed oportet voluntatem renouari. Ait præterea idem auctor, non sufficere, si quis initio diei referat generaliter in Deum omnia opera illius diei, mensis, vel anni, ad hoc, vt omnia opera in Deum relata esse dicantur, sed illa solum opera, quæ proficiuntur, & oriuntur ex illa prima voluntate diei, mensis, vel anni, in Deum virtute diriguntur. Tandem cõcludit, si iustus, qui deliberat causa, & amore Dei generaliter omnia perficere, postea verò de Deo nihil actu cogitans, aliquid boni præstet amore honestatis, & studio virtutis, tale opus etiam in Deum referri virtute, vt si pauperi eleemosynam Titius erogat pio, & bono affectu, videlicet causa honestatis. Additque Religiosum virum, qui statuit Præfecto in omnibus parere, vniuersa, quæ studio virtutis efficit, eo ipso causa & amore Religionis efficere. Gabriel autem docet, trifariam posse aliqui in Deum

referri, actu, virtute, & habitu: Actum quidem, cum de Deo cogitamus, & ob eius cultum, vel a morem aliquid agimus: id verò virtute in Deum referimus, quod est effectus alterius antea in Deum relati operis: tunc autem est effectus, quando secundum non fieret nisi primum præcessisset: Item quando ita se habet, vt si rogaremur, Cur hoc facis? responderemus, quia primum volui, vt puta cum impendimus eleemosynam in vultu pauperis, nihil cogitantes actu de Deo. Si rogati, cur impendis, respondemus, studio Religionis, & charitatis in Deum, hoc satis est, vt eleemosyna propter Deum erogata censeatur. Quando vero aliquid ex habitu solum refertur in primum, quod est sponte, & voluntate factum, non sufficit ad hoc, vt voluntarium sicut primum habeatur. Nam ex habitu aliquando operatur sola imaginatione, non ratione ducti, quoniam dormientes, aut in furore, vel dementia citharædi, vel cantores cantant, aut digitos, tanquam citharam pulsantes mouent imaginatione, & habitu, quo sunt assueti, Ex quo efficitur, vt si quippiam agamus hoc pacto, non sit actio humana. quippe quæ ex ratione deliberante non sit. vt si Titius preces Horarias recitasset, sola imaginatione, & habitu, officium minimè perfoluisset, si eas hoc modo inchoasset, continuasset, & abfoluisset. Nam secus esset si sponte sua incepisset, & postea animo citra voluntatem in multa disperso fuisset cogitatione distractus: quid horum verum sit, suo loco trademus.

Cap. IX.

Quod vis, seu violentia in actionibus voluntarijs non sit.

PRIMO queritur, An possit esse vis in actibus voluntarijs? Respondeo, ex communi omnium sententia, quæ est ex Aristotele accepta, esse non posse. Ratio est, quia vis non solum cum eo, quod naturaliter fit, sed etiam cum eo, quod voluntarium est, pugnat; violentum enim est, quod est ab externo agente eo, quod mouetur, vel paritur, nullam vim conferente, hoc est, nihil adiuuante. In his verò, quæ naturaliter fiunt, materia, aut res ipsa, quæ patitur, adiuuanti aliquid præstat, quia vt minimum actionem adiuuat, eo quòd, vel naturalem propensionem habet ad excipiendum id, quod actione fit, aut quòd apta suapte natura est, ad patiendum motum extrinsecus impressum. Pari modo in his moribus, & actibus, qui voluntarij sunt, voluntas consensum accommodat expresse, vel tacite: ideo enim voluntarium aliquid est, quia aliquo modo à voluntate manat, & profluit. In iure ciuili, Iuris periti vim definiunt esse maioris rei impetum, qui repelli non potest. *leg. Vis autem, ff. De eo, quod meius causa gestum est.* Quo circa in eodem iure ciuili extat Titulus De vi, & vi armata, vbi ius continetur, quò iudicis auctoritate subueniatur ei, qui vi deiectus est ex possessione, ad eam recuperandam: veluti cum quis è solo, vt porè fundo, vel edificio vi deicitur. Idem iuris continetur in Titulo, Vnde vi, qui est Titulus

Arist. 3 Ethicorum cap. vi.

Bonau. 2. sent. Dist. 42 1 q. 3. ad vltimū argum.

Gabriel 2. Dist. 41. art. 1. sub. 2.

quartus in lib. viij. Codicis. Item extat alius Titulus, Quod vi, & clam, vbi ius constituitur, quo hi, qui vi, aut clam, aliquid moliantur, restitui coguntur. est etiam Titulus, ad legem Iuliam, De vi priuata contra eos, qui vi aliquid alteri rapiunt, aut in realiqua nocent; & alius præterea Titulus ad legem Iuliam, De vi publica, contra eos, qui vi aliquid contra Rempublicam, vel salutem communem agunt, & peperant. & in Iure canonico extat Titulus De ijs, quæ vi metusue causa fiunt. Et in Codice libr. 3. Titulus xx. est De ijs, quæ vi, metusue causa gesta sunt. Ex dictis perspicitur in donationibus, legatis, testamentis, contractibus, & quasi contractibus, in promissionibus, pactis, & obligationibus, nihil valere, quod per vim gestum esse constiterit.

Secundò, quæritur, quo pacto intelligi debeat, quod dicitur in Regula iuris, l. Inuito, ff. de Regu. Iuris: *Inuito beneficium non datur.* Nam contra huiusmodi Regulam facere omnino videtur, quod excommunicatus etiam inuitus ab excommunicatione absolui potest, & à suspensione, interdicto, & irregularitate. Item pro inuito quis potest appellare. l. Non tantum, ff. De appellationibus, & rela. vbi statuitur: Si resistit qui damnatus est aduersus prouocantem, nec velit eius appellationem admitti, perire festinans, adhuc puto differendum esse eius supplicium. Item in leg. 1. ff. De liberali causa decernitur, vt si quis ingenuus in seruitute sit, nec velit libertatem, quando commodè potest à seruitute liberari, cum hoc sit in iniuriam parentum, & generis, possint parentes eum etiam inuitum in libertatem vindicare: quod si parentes non fuerint, possint cognati. Et idem iuris conceditur filijs, vt possint parentes etiam inuitos in libertatem asserere, si fuerint in seruitutem redacti. Et in l. Amplius, ff. eodem tit. conceditur militi ius, vt possit litigare pro necessarijs sibi personis, etiam inuitis. Idem tribuitur patrono pro libertato, vxori pro marito, vt ei commodè succurratur.

In hac re dicendum existimo, Regulam Iuris ante citatam veram existere, quia beneficium, & privilegium est in rem, & ob bonum eius, cui datur. Et ideo inuito non conceditur: nihilominus tamen potest quis inuitus ab excommunicatione solui; ita vt absolutio valeat: tum quia excommunicatio est poena irrogata, & inflicta ab Ecclesia, & sicut Ecclesia eam constituit, sic etiam potest eam remittere: tum etiam, quia vt excommunicatus tanquam idoneus, & habilis aliquem legis actum, quo ei erat interdictum, præstare queat, potest Ecclesia eum etiam inuitum ad tempus absolueri, & cum suspensio, interdictum, & irregularitas sint poenæ, & impedimenta ab Ecclesia constituta, potest Ecclesia etiam inuitos, & repugnantes ab huiusmodi poenis, & impedimentis absolueri; ita vt absolutio vim, & locum habeat. Sic etiam Ius ciuile pro inuito appellationem admittit, ne quis iudicio damnatus sibi noceat appellationem recusans. Et in tuenda libertate concedit ius, vt pro inuitis litigetur, ne seruitus alicuius cedat in iniuriam, & dedecus generis, & aliorum, quorum interest libertas.

Eadem ratione iura aliquando prohibent, quominus quis suo iure cedat quando huiusmodi iuris abdicatio alios eiusdem conditionis, & status iniuria afficere videatur.

Tertiò quæritur. An in delictis, & maleficijs, is, qui vi cogitur illa committere, liber sit à peccato: Vt si Titius voluntate dissentiens Idóla colere cogatur; aut si à diuinis, & sacris audiendis, quibus interesse ratione præcepti debet, per vim arceatur: aut si puella virgo per vim stupretur, & illa nec clamet, nec renitatur, cum tamen id facere commode possit? Respondeo, in his omnibus esse animaduertendum, non sufficere voluntate atque animo dissentire; sed oportere etiam ab actu externo, qui sua natura malus est, abstinere, ne in actu externo quis se peccati labi & sorde contamine. Tunc igitur quis erit immunis à peccato, quando non solum voluntate repugnabit, sed etiam cæteras corporis facultates omnes, & vires ab actu malo externo submouebit. quod si ipsis etiam membris externis, & facultatibus vis afferatur, nullum erit peccatum, quia nihil sponte, & voluntate geritur. quod fit, vt Titius peccet, tamen si voluntate alioqui dissentiens actu externo idóla veneretur; aut si Christianum, vel Catholicum se esse neget: quoniam licet animo obstat, volens tamen, actum externam sua natura malum præstat: nempe coram Idólo genua flectit, vel ei thura offert, vel voce Christi fidem abnegat. Si eum tamen vi à sacris audiendis repellas, aut in manu eius thura ponas, & per manum eius offeras Idólo, aut hostias immoles; iustam tunc ille peccati excusationem habet: quia non solum voluntas eius dissentit, sed etiam corpori vis infertur, vt Gratianus docet 3. quæstione 5. Idem de puella virgine dicendum, aut etiam de quacunque femina, cum qua per illatam vim rem quispiam habet: Si enim obniti, & repugnare saltem clamore potest, tunc non satis est, si animo renitatur; sed necesse est clamore insuper, aut alia ratione, qua commode potest, vim illatam depellere, ne in tanto periculo in peccatum consentiat: quod si etiam minime succedat, quamuis clamitet, aut quippiam aliud conetur, ac tentet, tunc satis est voluntate, & animo dissentire: vt rectè ostendit Gratianus loco paulò ante citato.

Quartò quæritur, quo modo violentum voluntario opponatur; Respondeo, hoc modo, quia, si quippiam sponte ac voluntate geritur, id voluntas vult, & approbat: at verò quando vi aliquid agitur, est à principio extrinseco, eo, quod mouetur aut patitur, minime iuuante. Ac voluntas cum quippiam vult, eo ipso actum præstat. Obijcies; si quis dormiens ex alto præcipitur, pulsetur, vratur, torqueatur, fecetur, violenter mors, vel abscissio membri in eo contingit; & tamen eius voluntas nihil confert, neque repugnat. Respondeo, huiusmodi mortem, aut abscissionem membri ideo esse violentam, quia non est à natura, sed potius ab externo efficiente contra naturam; & ita animantes aliquando natura pereunt, aliquando vi extrinsecus illata: natura quidem, cum senio conficiuntur: vi, cum vulnere ex telo inflicto extinguuntur. Item si dormiens quis præcipitur, vratur, fecetur, est

tur, est violentum; quia etiam est contra voluntatem, non actu, sed habitu, quoniam si vigilasset, animo penitus dissensisset, ac recusasset.

Quintò quæritur, An possit voluntas aliquo modo cogi? Respondeo, ex communi omnium sententia, tum Philosophorum, tum Theologorum, voluntatem posse quidem aliquando necessariò moueri ad aliquid appetendum, vel repudiandum; non tamen posse cogi inuitam: quia, si cogeretur, eo ipso vellet simul, & non vellet, id quod & absurdum est, & fieri non potest. Nam si cogitur, ergo inuita vult: si vult inuita, eò ipso, quòd est inuita, non vult, quia cogitur, vt velit: at verò eo ipso, quòd vult, licet inuita, vult; ergo vult simul, & non vult. Animaduertendum tamen est, scèti posse voluntatem magnis precibus, persuasione, terroribus, & minis inculsis: & tunc voluntas vulgò dicitur trahi, atque a deo compelli: non quia verè, & propriè fit vis, aut verè cogatur; sed quia alioqui voluntas non vellet, nisi hæc, & alia similia adfuisset.

Sextò quæritur, An voluntas cogi possit in suis actibus imperatis. Respondeo, posse: potest enim quis inuitus quippiam videre, audire, gustare, loqui. Item potest loco moueri nolens etiam, & inuitus: huiusmodi enim actus, ministro & comite aliquo corporis membro geruntur: vis autem potest inferri corpori, & eius membris: potest enim manibus, pedibus, naribus, & auribus vis afferri: vt si Titium ligatis pedibus, & manibus pertrahas quòd velis. Porro sunt huiusmodi actus violenti, nõ quidem quatenus ab ipsis naturæ facultatibus efficiuntur, nec enim visus, si cernat, vim patitur, nec auditus cogitur audire, si audiat, sed quatenus fiunt contra voluntatem, quæ cum sit proprius hominis appetitus, est communis omnium membrorum, & facultatum in homine: & quatenus vis infertur membris corporis, quibus vti voluntas prohibetur. Quare cum quippiam cernere, audire, vel loqui cogimur, violentum est, quia contra voluntatem facultates nostræ, vel membra ad aliquid feruntur: & illata vi pertrahuntur.

Cap. X.

Quando voluntarium ex toto, vel ex parte metu tollitur.

DE hac re agit Aristoteles lib. 3. Ethicorum cap. 1. Nyssenus, siue Nemesius lib. de Homine cap. 1. Damascenus, lib. 2. Fidei Orthodoxæ cap. 2. 4. S. Thomas in Prima, sec. quæstion. 6. artic. 6. Extat Titulus 2. libr. 4. Digestorum, de eo, quod metus causa gestum est, & in Codice libr. 2. Titulus XX. est de his, quæ vi, metu sue causa gesta sunt. Et lib. 1. Decretalium Titulus XL. est de his, quæ vi metu sue causa fiunt. Porro de hac re tractant Theologi in 4. dist. 29. Sotus ibidem q. 1. art. 2. & 3. Couarruuias de Matrim. & sponsalibus, Par. 2. cap. 3. §. 4. & 5. & Summistæ in verbo Metus. Quare tractatio de Metu, ad multa in moribus, & humanis actibus definienda conducit.

Primò quæritur, Quid in iure Metus appellatione accipi debeat? Respondeo. In l. 2. ff. De eo quod metus causa gestum est, decerni, Metum esse instantis periculi, vel futuri causa, mentis tre-

pidationem: non enim periculi remotioris, sed imminentis, vel verisimiliter mox futuri iusta formido est. Sic etiam Philosophi docuerunt, Metum esse animi perturbationem pronientem ex cogitatione, seu præsentione mali, vel imminentis, vel probabiliter venturi. nam pericula, aduersa, & mala, vel cum instant, vel cum ventura verisimiliter creduntur, animum commouent, perturbant atque deterrent.

Secundò quæritur, Quomodo in iure Metus diuidatur? Respondeo, multis modis. Primò enim alius metus dicitur iustus, alius non iustus. Secundò, alius dicitur probabilis, alius non probabilis. 3. alius dicitur leuis, vel vauus; alius grauis. 4. est alius cadens in constantem virum: alius non cadens. Porro metus iustus, probabilis, grauis, & cadens in constantem virum est quidem re vnus, & idem; diuersis tamen appellationibus dictus. Dicitur enim iustus, quia eum scripta Iura, & leges excusant, quamuis cõtra ea quidpiam agatur. Probabilis, quia eum eadem Iura, & leges approbant. Grauis, quia est alicuius magni periculi instantis, vel futuri formido. Dicitur cadens in constantem virum, quia est metus, quem etiam habere solent viri constantes, & fortes, licet scripta Iura & leges non seruent; perindè ac si diceret, per huiusmodi metum virum quempiam, scriptum ius omittentem, aut labefactantem, non amittere suæ constantiæ, & fortitudinis meritum, & laudem; aut non desinere aliquè esse virum constantem, & fortem, quamuis leges, & scripta iura perumpat. Huiusmodi autem metus est is, quo aliquis patitur iniuriam minorem, vel iacturam minoris boni, vt vitet iniuriam maiorem, vel in maiori bono detrimentum, & damnum. veluti sustinet Titius infamiam, vel contumeliam, aut sui patrimonij iacturam, ne mortem, & poenam capitis subire cogatur. Sic etiam projicit merces in mare, ne passus naufragium intereat: offert peregrinus suas pecunias latroni, veritus vincula, verbera, supplicium, & necem. Pari modo sinit se quis interimi, ne aliquid siue lethale, siue veniale peccatum admittat; quia scilicet deterius malum est peccatum, quàm quodcumque aliud corporis incommodum.

Tertiò quæritur, Quænam sint mala, quæ metu iusto, & cadente in constantem virum metuuntur? Respondeo, esse multiplicia. Primum est metus mortis corporalis, C. De ijs quæ vi, metu sue causa gesta sunt. Secundum, est metus cruciatus corporis, vel abscissionis membri corporalis, l. si per vim & l. si donationis, C. De ijs, quæ vi, metu sue causa gesta sunt, & l. si uerpositas C. de transactionibus. Tertium, est metus amittendi libertatem propter captiuitatem, vel seruitutem. l. Ipsi quidem, ff. De eo, quod metus causa gestum est. Quartum, est metus verberum, carceris, stupri, quòd virginis integritas violetur, & amittatur. l. Nec timorem, & l. Qui in carcerem, ff. Quod metus causa gestum est.

Quartò quæritur, An metus, quo quis timet amittere omnia bona temporalia, sit iustus? Respondeo, esse iuxta communem tum Ciuilis tum Canonici Iuris interpretum, Summistarum, & Theologorum sententiam. Sic enim docent Bartholus, Baldus, Panormitanus, & Couarruuias. Ratio eorum est, quia patrimonium est ne-

Bart. in l. Si ob stupr. ff. De cond. ob turpem causam. Bald. in l. 1. in fine. C. De eo,